

Dysfunkcje Zdrowotne Ograniczające Wybór Zawodu

W ocenie przydatności zawodowej ucznia z niepełnosprawnością kluczowe znaczenie ma **DIAGNOZA** (ocena aktualnego stanu zdrowia) oraz **PROGNOZA** (przewidywanie ewentualnych pozytywnych lub negatywnych zmian w funkcjonowaniu organizmu).

Najczęściej występujące schorzenia:

UKŁAD RUCHOWY – najbardziej wskazane zawody to takie, które nie wymagają chodzenia czy stania, dużego wysiłku fizycznego, ponadto zawody wykonywane w temperaturze pokojowej, wewnątrz pomieszczenia, bez pyłu i wilgoci.

- **WADY POSTAWY** – jeśli zostały zniwelowane za pomocą gimnastyki korekcyjnej, wówczas nie determinują w sposób znaczący wyboru zawodu;
- **SKRZYWIENIA KRĘGOSŁUPA** – skrzywienia II stopnia są przeciwwskazaniem do prac stojących, chodzących i połączonych z dźwiganiem; skrzywienie III i IV stopnia jest kalectwem i stanowi przeciwwskazanie do każdej pracy fizycznej – wymaga leczenia szpitalnego i sanatoryjnego;
- **PŁASKOSTOPIE** – płaskostopie II stopnia stanowi przeciwwskazanie do prac stojących, chodzących i połączonych z dźwiganiem; III stopień płaskostopia stanowi przeciwwskazanie do ciężkiej pracy fizycznej lub z elementami stania czy chodzenia;
- **OGRANICZENIA MOŻLIWOŚCI MANIPULACYJNYCH ZWIĄZANE Z USZKODZENIAMI PALCÓW I DŁONI ORAZ RUCHOMOŚCI STAWÓW** – ograniczenie sprawności rąk i dłoni utrudnia/uniemożliwia naprawy, montaż, pomiary, sterowanie ręczne; ograniczenie sprawności kończyn dolnych stanowi przeciwwskazanie do prac związanych z przemieszczaniem się w terenie i w polu ograniczonym (sterowanie niektórymi zespołami maszyn), naprawą i montażem dużych obiektów.

UKŁAD WZROKOWY – w przypadku niektórych zawodów samo noszenie szkieł może stanowić przeciwwskazanie do ich wykonywania (np. praca na rusztowaniach, w dużym zapyleniu, w wysokiej temperaturze).

- **UCZNIOWIE NIEWIDOMI** – w wykonywaniu różnych zadań czynności wzrokowe są rekompensowane przez zmysł słuchu i/lub dotyku, stąd najbardziej wskazanymi zawodami są: muzyk, prawnik, instruktor rehabilitacji, masażysta, filolog, psycholog, informatyk;
- **UCZNIOWIE NIEDOWIDZĄCY (SŁABOWIDZĄCY)** – niemożliwe jest pełne skorygowanie wady za pomocą okularów, wzrok jest jednak wykorzystywany do orientacji, kierowania i kontrolowania przebiegu pracy: w przypadku wyboru zawodu ważne jest ustalenie stopnia stabilizacji wady i ewentualnej możliwości jej progresji;
- **UCZNIOWIE Z KRÓTKOWZROCZNOŚCIĄ** (czyli nieostrym widzeniem przedmiotów dalej położonych – korygowanym szklami minusowymi) – przy dużej krótkowzroczności (powyżej 8 dioptrii) przeciwwskazane są wszelkie zawody wymagające wysiłku fizycznego, prace na wysokości, rusztowaniach; średnia krótkowzroczność (3-6 dioptrii) nie jest przeszkodą w wykonywaniu zawodu elektromechanika, krawca, chemika; zaś w zawodach, w których wymagana jest bardzo duża precyzja, rozróżnianie szczegółów i detali – przeciwwskazana jest nawet mała krótkowzroczność (1-3 dioptrii),

- UCZNIOWIE Z NADWZROCZNOŚCIĄ (nieostrym widzeniem przedmiotów z bliska, korygowaną szklami plusowymi) – przeciwwskazane są zawody wymagające dużej precyzji, drobiazgowości, przywiązywania uwagi do detali,
- UCZNIOWIE Z ASTYGMATYZMEM (niezbornością widzenia: zniekształconym i nieostrym obrazem w części pola widzenia, korygowaną za pomocą tzw. szkieł cylindrycznych); przeciwwskazane są wszelkie zawody wymagające precyzji, prawidłowej oceny odległości, zawody wymagające pracy na wysokości, obsługi maszyn w ruchu,
- UCZNIOWIE ZE ŚLEPOTĄ JEDNEGO OKA (jednoocze faktyczne) lub z NIEDOWIDZENIEM JEDNOOCZNYM (jednoocze praktyczne: zaburzona jest ostrość widzenia tylko jednego oka), UCZNIOWIE Z ZEZEM (nieskojarzonymi ruchami gałek ocznych, w efekcie których każde oko odbiera inny obraz), UCZNIOWIE Z ZABURZENIAMI POLA WIDZENIA (ubytkami i ograniczeniami w polu widzenia): przeciwwskazane są zawody wymagające widzenia przestrzennego, pracy na wysokości, przy obsłudze maszyn w ruchu; w pracy konieczna jest także ochrona sprawnego oka (przed urazami mechanicznymi, termicznymi, chemicznymi, przeciążeniem),
- UCZNIOWIE Z OCZOPLĄSEM (niemożnością utrzymania nieruchomo gałek ocznych): nie mogą wykonywać zawodów przemysłowych, wymagających precyzji, ponadto prac na wysokości czy pod ziemią, w niedostatecznym oświetleniu,
- UCZNIOWIE Z ZABURZENIAMI WIDZENIA BARW (zależnie od typu zaburzenia: daltonizm – brak rozróżnienia barwy czerwonej i zielonej; protanopia – brak rozróżnienia barwy czerwonej; deuteranopia – brak rozróżniania barwy zielonej; tritanopia – brak rozróżniania barwy niebieskiej), stanowią przeciwwskazanie do wykonywania zawodów, w których barwy i ich odcienie odgrywają ważną rolę, np. kucharz, fryzjer, krawiec, elektronik, informatyk,
- UCZNIOWIE Z ZAĆMĄ (zmętnienie soczewki oka, które ogranicza do niego dopływ światła i utrudnia widzenie) stanowi ona przeciwwskazanie do wykonywania zawodów wymagających precyzji, prawidłowej percepcji kształtów, liter i cyfr, widzenia obuocznego,
- UCZNIOWIE Z JASKRĄ (wzrost ciśnienia w gałce ocznej, często uwarunkowana genetycznie): uczniowie ci nie mogą wykonywać ciężkich prac fizycznych, w ruchu i na wysokościach, w warunkach promieniowania, w zmiennym oświetleniu, wymagających dużej precyzji i koncentracji na szczegółach,
- UCZNIOWIE Z ZAPALENIEM SPOJÓWEK – przeciwwskazane są zawody, w których mogą występować czynniki uczulające: praca w pyłe, kurzu, dymie, gazach drażniących, zmiennych warunkach termicznych, przy obsłudze maszyn i urządzeń w ruchu

UKŁAD SŁUCHOWY I RÓWNOWAGI

- UCZNIOWIE Z WADAMI SŁUCHU (głuchota – całkowity zanik słuchu lub tak ograniczony, że niemożliwe jest pełne skorygowanie go aparatem słuchowym co utrudnia orientację w otoczeniu i porozumiewanie się z innymi); przeciwwskazane są zawody wymagające pracy z klientem, przy obsłudze i kontroli maszyn o sygnalizacji dźwiękowej, pracy w ruchu ulicznym, a także przy słabym oświetleniu

- UCZNIOWIE Z NIEDOSŁUCHEM (uszkodzenie słuchu poddające się korekcji aparatem słuchowym): uczeń nie może wykonywać zawodów wymagających stałych kontaktów z klientami, pracy w hałasie (zawody przemysłowe), pracy na wysokości, rusztowaniach
- UCZNIOWIE Z ZABURZENIAMI RÓWNOWAGI (skutkują one zwykle upadkami, urazami): uczeń nie może wykonywać zawodów przemysłowych, wymagających obsługi maszyn, używania ostrych narzędzi, stałego przemieszczania się, ponadto pracy na wysokości, w terenie, na nierównym podłożu
- UCZNIOWIE Z WADAMI WYMOWY (bełkotanie – dyslalia, mowa nosowa, mowa niewyraźna, jąkanie): wady te stanowią przeciwwskazanie do wykonywania zawodów wymagających częstych zawodowych kontaktów z innymi ludźmi, a zwłaszcza publicznych wystąpień,
- UCZNIOWIE Z PRZEWLEKŁYM NIEŻYTOWYM I ROPNYM ZAPALENIEM UCHA ŚRODKOWEGO: przeciwwskazane są zawody wymagające wysiłku fizycznego, związane z częstymi zmianami ciśnienia, w trudnych warunkach atmosferycznych, w zmiennej temperaturze, w hałasie
- UCZNIOWIE ZE STANAMI ZAPALNYMI NOSA (przeciwwskazane są zawody narażające na kontakt z potencjalnymi alergenami – ważna jest ich wcześniejsza, dokładna diagnoza)
- UCZNIOWIE Z ZABURZENIAMI SMAKU I WĘCHU stanowią przeciwwskazanie do pracy w zawodach gastronomicznych, związanych z piekarstwem, cukiernictwem, przetwórstwem spożywczym; w przypadku zaburzeń węchu zabronione jest także wykonywanie zawodów bazujących np. na ocenie zagrożeń dla środowiska za pomocą węchu

UKŁAD NERWOWY

- UCZNIOWIE Z ZABURZENIAMI CZYNNOŚCIOWYMI UKŁADU NERWOWEGO (NERWICE I CHOROBY PSYCHICZNE) przeciwwskazane są zawody związane z napięciem emocjonalnym, wymagające dużej koncentracji uwagi, szybkiego tempa pracy, związane ze stresem, dużą odpowiedzialnością, stałym komunikowaniem się z innymi ludźmi, kierowaniem ludźmi; ponadto zawody wymagające prowadzenia pojazdów, obsługi skomplikowanej aparatury, pracy na wysokości, ale też zawody związane z ekspozycją na czynniki neurotoksyczne, promieniowanie i hałas,
- UCZNIOWIE Z EPILEPSJĄ: przeciwwskazaniem są zawody przemysłowe, wymagające obsługi maszyn i urządzeń, prowadzenia pojazdów, pracy na wysokościach, szybkiego tempa działań, ponadto wszędzie tam, gdzie występuje ryzyko porażenia prądem, ekspozycji na promieniowanie, czynniki toksyczne, hałas, przy nagłych zmianach temperatury,
- UCZNIOWIE Z MÓZGOWYM PORAŻENIEM DZIECIĘCYM (MPD): zwykle objawia się niedowładami, wzmożonym napięciem mięśniowym, niesprawnością ruchową, zaburzeniami równowagi, wadami wzroku, słuchu i mowy oraz często także niepełnosprawnością intelektualną – przeciwwskazania zatem analogicznie jak do w/w schorzeń,
- UCZNIOWIE ZE STWARDNIENIEM ROZSIANYM (SM) – zmiany w rdzeniu kręgowym powodują stopniowo zaburzenia w przewodzeniu impulsów nerwowych, a w efekcie drętwienie i drżenie kończyn, niedowłady, zaburzenia koordynacji wzrokowo-ruchowej, osłabienie wzroku i słuchu, a także mowy, zaburzenia pamięci – przeciwwskazania są zatem takie same jak w przypadku mózgowego porażenia dziecięcego,

- UCZNIOWIE ZE STANAMI POURAZOWYMI OUN (urazach głowy ze wstrząśnieniem mózgu): zwykle ograniczenia utrzymują się do około roku po urazie; jeśli uraz jest silny i towarzyszy mu encefalopatia pourazowa przeciwwskazane są zawody wymagające stałej koncentracji i podzielności uwagi, podejmowania ryzyka.

UKŁAD ODDECHOWY – przeciwwskazane są zawody wymagające pracy w niekorzystnym środowisku, np. zapyleniu, wymagającym kontaktu z odczynnikami, związkami chemicznymi, tworzywami sztucznymi.

- UCZNIOWIE Z PRZEWLEKŁYM ZAPALENIEM OSKRZELI – głównym przeciwwskazaniem są zawody wymagające pracy w zanieczyszczonym środowisku, narażające na kontakt z gazami drażniącymi, odczynnikami chemicznymi, pyłami.
- UCZNIOWIE Z ASTMĄ OSKRZELOWĄ – ciężkie postaci uniemożliwiają pracę wymagającą jakiegokolwiek wysiłku fizycznego, również związane ze stresem czy napięciem; jeśli astma ma zdiagnozowane podłoże alergiczne – przeciwwskazane są zawody narażające na kontakt z określonym alergenem,
- UCZNIOWIE Z GRUŻLICĄ PŁUC – przeciwwskazana jest praca fizyczna, w trudnych warunkach klimatycznych, narażająca na kontakt z czynnikami chemicznymi, pyłami, ale też wymagająca stałych kontaktów z innymi ludźmi, ponadto przy produkcji żywności.

UKŁAD KRAŻENIA

- UCZEŃ Z WADAMI SERCA, UCZEŃ Z ZABURZENIAMI RYTMU SERCA, UCZEŃ Z NADCIŚNIENIEM TĘTNICZYM – często ma skłonności do omdleń, zawroty głowy, bóle w klatce piersiowej, czuje zmęczenie: przeciwwskazane są zatem zawody wymagające pracy fizycznej, ciągłego przemieszczania się, również w kontakcie z prądem elektrycznym, w trudnych warunkach klimatycznych, w wysokiej temperaturze, w stresie,
- UCZEŃ Z TZW. SZMERAMI – jeśli szmery towarzyszą rozwojowi i wraz z nim ustępują – nie determinują wyboru zawodu; jeśli jednak są to tzw. szmery skurczowe – po dokonaniu pełnej diagnostyki kardiologicznej należy ocenić możliwości i zagrożenia związane z wyborem określonego zawodu,
- UCZEŃ Z HEMOFILIA (skazą krwotoczną) – nie może wykonywać wszelkich zawodów wymagających pracy fizycznej, zwłaszcza tej narażającej na różnego typu urazy,
- UCZEŃ Z ŻYLAKAMI KOŃCZYN DOLNYCH – przeciwwskazane są zawody wymagające długotrwałej pozycji stojącej lub siedzącej bez możliwości jej zmiany, ponadto zawody wymagające chodzenia po nierównej powierzchni i schodach oraz wymagające dźwigania.

UKŁAD MOCZOWY

- UCZEŃ Z PRZEWLEKŁYMI STANAMI ZAPALNYMI NEREK I PĘCHERZA MOCZOWEGO
- UCZEŃ Z REFLUKSEM (ODPŁYWEM WSTECZNYM PĘCHERZOWO-MOCZOWYM)

- UCZEŃ Z KAMICĄ NERKOWĄ
- UCZEŃ Z ZESPOŁEM NERCZYCOWYM
- UCZEŃ Z NIEWYDOLNOŚCIĄ NEREK:

w/w schorzenia uniemożliwiają wykonywanie pracy fizycznej, zwłaszcza wymagającej dźwigania, pracy tylko w pozycji stojącej, pracy w terenie, w zmiennych warunkach atmosferycznych, w stale niskich temperaturach, a także w kontakcie z substancjami toksycznymi czy drażniącymi.

CHOROBY TKANKI ŁĄCZNEJ

- UCZEŃ Z CHOROBA REUMATYCZNĄ (ból i obrzęki stawów, zaburzenia pracy mięśnia sercowego, zmiany w układzie nerwowym pod postacią mimowolnych ruchów głowy, rąk), UCZEŃ Z MŁODZIEŃCZYM REUMATOIDALNYM ZAPALENIEM STAWÓW (sztywność stawów, gorączka, często wysypka na klatce piersiowej i udach):

uczeń nie może wykonywać zawodów wymagających pracy fizycznej, podnoszenia, dźwigania, pracy w zmiennych warunkach atmosferycznych, na wysokości, pod ziemią, w kontakcie z substancjami drażniącymi czy toksycznymi, a także pracy wymagającej dużej precyzji i koncentracji na szczegółach.

UKŁAD DOKREWNY (ENDOKRYNOLOGICZNY)

- UCZEŃ Z NIEDOBORAMI WZROSTOWYMI (NISKOROSŁOŚCIĄ) – przeciwwskazane są zawody wymagające pracy fizycznej,
- UCZEŃ Z NADMIERNYM WZROSTEM (GIGANTYZMEM) – przeciwwskazane są zawody wymagające obsługi maszyn i urządzeń, pracy na wysokości, na rusztowaniach,
- UCZEŃ Z NIEDOBOREM WAGI – nie może wykonywać pracy wymagającej dużej wydolności fizycznej, dużej odporności psychicznej, w zmiennych warunkach klimatycznych; jeśli niedobór wagi jest efektem choroby – przeciwwskazania zależą od jej rodzaju,
- UCZEŃ Z NADWAGĄ – nie może wykonywać pracy na wysokości, ponadto pracy wymagającej szybkiego tempa i precyzji, a także pracy w przemyśle spożywczym: przetwórstwie, cukiernictwie, piekarstwie,
- UCZEŃ Z CUKRZYCĄ – przeciwwskazane są zawody wymagające wysiłku fizycznego, pracy na wysokości, pracy pod ziemią, w zmiennych i trudnych warunkach klimatycznych, ponadto w środowisku stresogennym.

CHOROBY SKÓRY – przeciwwskazane są zawody wymagające częstych kontaktów z innymi, reprezentacyjności, ponadto zawody wymagające kontaktu z czynnikami chemicznymi, olejami, smarami, substancjami toksycznymi, z wszelkimi potencjalnymi alergenami.

CHOROBY O PODŁOŻU ALERGICZNYM – przeciwwskazania są uzależnione od alergenu: uczeń powinien unikać zawodów, w których może być narażony na kontakt z danym alergenem.

- **UCZEŃ Z ZABURZENIAMI ZMYŚLU DOTYKU** – nie może wykonywać zawodów polegających na obsłudze urządzeń, pracach montażowych
- **UCZEŃ Z NADMIERNĄ POTLIWOŚCIĄ RĄK** – nie może wykonywać zawodów opierających się na kontakcie z innymi w kontekście zabiegów pielęgnacyjnych, leczniczych, kosmetycznych, a także zawodów narażających na kontakt z prądem elektrycznym, wymagających ręcznej obsługi urządzeń,
- **UCZEŃ Z NADMIERNĄ SUCHOŚCIĄ SKÓRY** – również dyskwalifikuje w zawodach wymagających bezpośredniego kontaktu z innymi (j.w), a także montażu drobnych elementów.

UKŁAD POKARMOWY

- **UCZEŃ Z CHOROBIAMI WĄTROBY** – m.in. wirusowe zapalenie wątroby (typu B, C, D) stanowi przeciwwskazanie do zawodów wymagających wysiłku fizycznego, kontaktów z materiałem biologicznym (zawody medyczne), zawodów gastronomicznych, ponadto kontaktu z czynnikami chemicznymi, toksycznymi,
- **UCZEŃ Z CHOROBA WRZODOWĄ ŻOŁĄDKA** – nie może wykonywać zawodów wymagających ciężkiej pracy fizycznej, kontaktu z substancjami toksycznymi, zawodów gastronomicznych, a także narażających na stres.

Opracowanie:

(na podst. G. Sołtysińska „ABC doradcy zawodowego. Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych. Materiały dla szkolnego doradcy zawodowego”, KOWEziU, Warszawa 2010)

Elżbieta Swat-Padrok